

**KURSANTLAR O‘RTASIDA SOG‘LOM TURMUSH TARZINI
SHAKLLANTIRISH DEVIANT XATTI- HARAKATNING
OLDINI OLISH CHORA TADBIRLARI**

To‘xtamurodov Muhriddin Bahridin o‘g‘li
Rizaqulov Javohir Shuxratjon o‘g‘li

Annotatsiya: Ushbu maqolada jismoniy tarbiya yordamida kursantlarda sog'lom turmush tarzini shakllantirish va deviant xulq-atvorning oldini olish, shaxsni rivojlantirish muammolari xususida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: sog‘lom turmush tarsi, deviant xulq-atvor, kursantlar, sport, tarbiya

Yoshlarning deviant xulq-atvorining oldini olishning istiqbolli yo‘nalishlaridan biri jismoniy tarbiya va sport, ularda sog‘lom turmush tarziga qadriyat munosabatlarini shakllantirishdir. Shu munosabat bilan, kursantlar - bo'lajak ofitserlarni, ayniqsa jismoniy tarbiya va sport kurslarida tarbiyalashning butun vazifasi - mavjud ong stereotipini o'zgartirish va o'zini o'zi himoya qilish xatti-harakatlari mexanizmini shakllantirishdir. Ushbu muammoni hal qilishning realizmi shundan iboratki, ko'plab sport turlari falsafasi jismoniy tarbiyani nafaqat tananing, balki shaxsiyatni mustahkamlashning asosiga aylantiradigan sog'lom turmush tarziga insonning qadriyatli munosabatini o'z ichiga oladi.

Ma'lumki, yoshlar, talabalar va kursantlar o'rtasida sog'lom turmush tarzini shakllantirish konsepsiyasi, shakllantirish kabi yo‘nalishlarni o‘z ichiga olgan qadriyat yo‘nalishlari; sanitariya-gigiyena madaniyati; o'zini himoya qilish xatti-harakatlarini tasdiqlash; sog'liqni saqlash sohasida shaxs va ijtimoiy institutlar (oila, ta'lim, kundalik hayot, dam olish) o'rtasida maqbul o'zaro munosabatlar uchun shart-sharoitlar yaratish, bu ko'p jihatdan faqat jismoniy tarbiya va sport bilan ta'minlanishi mumkin. Bu ham muhim, chunki harbiy bilim yurtlariga o'qishga kirgan yigitlar uzoq vaqt davomida armiya sharoitlariga moslashuvchan va og'riqsiz moslasha olmaydilar, harbiy xizmatga o'zlari bilan olib kelgan salbiy odatlar asirida qolishda davom etadilar. Bu esa kursantlar o'rtasida turmush tarzi va deviant xulq-atvor namoyon bo'lish dinamikasining o'sishi, keyinchalik harbiy intizomning kichik va qo'pol buzilishi, umumiy harbiy nizomlar talablari, kundalik tartib va boshqalar bilan bog'liq asotsial ko'rinishlarga aylanadi. Shu sababli, zamonaviy hayotda deviant xatti-harakatlarning namoyon bo'lishiga to'sqinlik qiluvchi omil sifatida kursantlar muhitida sog'lom turmush tarzi qadriyatini shakllantirishga yordam beradigan pedagogik shart-sharoitlarni aniqlash va yaratish juda muhimdir. Bu yo‘nalishda ilmiy-uslubiy jihatdan to‘g‘ri tashkil etilgan jismoniy tarbiya hamda bo‘lajak ofitserlarni sportga keng jalb etish hamda deviant xatti-harakatlarning oldini olish muhim o‘rin tutadi.

Ma'lumki, yoshlar, talabalar va kursantlar o'rtasida sog'lom turmush tarzini shakllantirish konsepsiyasi, shakllantirish kabi yo'nalishlarni o'z ichiga olgan qadriyat yo'nalishlari; sanitariya-gigiyena madaniyati; o'zini himoya qilish xatti-harakatlarini tasdiqlash; sog'liqni saqlash sohasida shaxs va ijtimoiy institutlar (oilalar, ta'lim, kundalik hayot, dam olish) o'rtasida maqbul o'zaro munosabatlar uchun shart-sharoitlar yaratish, bu ko'p jihatdan faqat jismoniy tarbiya va sport bilan ta'minlanishi mumkin. Bu ham muhim, chunki harbiy bilim yurtlariga o'qishga kirgan yigitlar uzoq vaqt davomida armiya sharoitlariga moslashuvchan va og'riqsiz moslasha olmaydilar, harbiy xizmatga o'zlari bilan olib kelgan salbiy odatlar asirida qolishda davom etadilar. Bu esa kursantlar o'rtasida turmush tarzi va deviant xulq-atvor namoyon bo'lish dinamikasining o'sishi, keyinchalik harbiy intizomning kichik va qo'pol buzilishi, umumiy harbiy nizomlar talablari, kundalik tartib va boshqalar bilan bog'liq asotsial ko'rinishlarga aylanadi. Shu sababli, zamonaviy hayotda deviant xatti-harakatlarning namoyon bo'lishiga to'sqinlik qiluvchi omil sifatida kursantlar muhitida sog'lom turmush tarzi qadriyatini shakllantirishga yordam beradigan pedagogik shart-sharoitlarni aniqlash va yaratish juda muhimdir. Bu yo'nalishda ilmiy-uslubiy jihatdan to'g'ri tashkil etilgan jismoniy tarbiya hamda bo'lajak ofitserlarni sportga keng jalb etish hamda deviant xatti-harakatlarning oldini olish muhim o'rin tutadi.

Xulosa o'rnida ta'kidlash mumkinki, harbiy bilim yurtlari kursantlari o'rtasida sog'lom turmush tarziga bo'lgan qadriyat faqat o'quv jarayonining barcha sub'ektlarining joyi va vaqtida muvofiqlashtirilgan sa'y-harakatlari natijasi bo'lishi mumkin. Kursantlar o'rtasida sog'lom turmush tarzini qaror toptirishga to'sqinlik qiluvchi jiddiy xavflar qatorida ijtimoiy omillar, stressli psixologik yuk, o'quv jarayonini haddan tashqari intensiv tashkil etish, o'quv yukini taqsimlash va boshqalar muhim ahamiyatga ega. Ushbu xavflarning aksariyatini birdaniga hal qilish juda qiyin, ammo ularning ba'zilari sog'liqni saqlashni tejaydigan texnologiyalardan foydalangan holda jismoniy tarbiyani puxta o'ylangan tashkil etish orqali qisman qoplanishi mumkin. Ilmiy asoslangan va puxta o'ylangan jismoniy tarbiya sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish va deviant xatti-harakatlarning oldini olish omillaridan biri sifatida, sog'liqning buzilishiga olib keladigan ba'zi salbiy xavflarni qoplashga katta hissa qo'shadi va xatti-harakatlarning salbiy ko'rinishlarini minimallashtiradi. Jismoniy yuklar adaptiv javob mexanizmlariga, kursantlarda yurak-qon tomir va nafas olish tizimlarining samaradorligi va ishonchliligi ko'rsatkichlariga ta'sir qiladi. Jismoniy fazilatlarini rivojlantirishga asosiy e'tiborni qaratgan ko'p qirrali jismoniy tayyorgarlik sog'lom turmush tarziga bo'lgan motivatsiyada sezilarli o'zgarishlarga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Antsupov, A. Ya Harbiy jamoadagi munosabatlar psixologiyasi. - M.: GA VS, 1992.
2. Vdovyuk, V.I.; Gerasimov, V.N. Muddatli harbiy xizmatchilarni tarbiyalashning pedagogik jihatlari. - M. : VPA, 2001.
3. Gerasimov, V.N. Harbiy xizmat jarayonida shaxsiyatning salbiy xususiyatlariga ega bo'lgan askarlarni qayta tarbiyalash: Dis...cand. ped. Fanlar. - M.: VPA, 1989.
4. www.google.uz